

Nr 389.

Av herrar **Domö** och **Cassel**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.*

Den omfattande reform av barna- och ungdomsvården som genomförts under de senaste åren har medfört att helt nya synpunkter fått dominera verksamheten. Vården har alltmera kommit att bedrivas på öppna anstalter efter läkepedagogiska linjer och i former som så mycket som möjligt ansluta till det normala livet. Mot dessa grundprinciper synas inga väsentliga invändningar kunna resas.

Det klientel, som hänvisats till ungdomsvårdsskolorna, har blivit mera svårartat och besvärligare att komma till rätta med än tillförne, därigenom att de mera lättfostrade numera omhändertagas i annan ordning.

Även om man vill gå vidare på den inslagna vägen ligger i sakens natur att de som arbeta i den öppna anstaltsvården behöva vissa möjligheter att inskrida mot sådana elever, som icke vilja ställa sig till efterrättelse de föreskrifter som givas eller som eljest trotsa skolans ordning. Den mildhet i behandlingen som i allmänhet torde vara på sin plats måste när så kräves kunna kompletteras med nödig fasthet. Eleverna behöva också känna att de icke saklöst kunna missbruka sin frihet.

Vid Långanäs ungdomsvårdsskola för pojkar finnas sedan något år inrättade tre avdelningar, av vilka en är helt öppen, en halvöppen och en slutna. Anstaltens ledning kan själv formlöst och utan någon omgång besluta en elevs förflyttning mellan dessa olika avdelningar. Ofta börjar elev, som har ett mera besvärligt förflutet, på den slutna avdelningen men utskrivs därifrån till den halvöppna avdelningen så snart man tycker sig kunna lita på honom. Från denna kan han om han sköter sig väl flyttas vidare till den helt öppna. Men även förflyttningar i motsatt riktning kunna förekomma. Elever, som göra sig skyldiga till allvarliga brott mot disciplinen inom skolan eller till rymning, kunna flyttas från den öppna eller den halvöppna avdelningen till den slutna.

För eleverna känns det som ett förtroende att få vistas utom den slutna avdelningen, och detta förtroende uppskattas. Samtidigt har anstaltsledningen ett medel i sin hand att inskrida mot ofog.

Den slutna avdelningen vid Långanäs har ännu icke kunnat få verka riktigt på det sätt man tänkt sig, därför att den kommit att användas som en sluten anstalt även för övriga ungdomsvårdsskolor för pojkar. Dessa ha nämligen icke själva några slutna avdelningar utan ha därför nödgats att skicka sina besvärligaste fall till Långanäs. På detta sätt har den slutna avdelningen på Långanäs fått något av den karaktär av sluten specialanstalt som socialstyrelsen velat undvika. Det har också visat sig att platserna vid den slutna avdelningen på Långanäs icke räckt till, och detta har medfört att skolan icke haft möjlighet att föra dit sådana pojkar bland de egna eleverna som behövt någon tids vistelse å denna avdelning. Trots detta ha erfarenheterna av den slutna avdelningen vid Långanäs visat sig vara mycket goda. Disciplinen vid hela skolan har på ett glädjande sätt förbättrats, och rymningarnas antal har sjunkit med 50 procent. För ett effektivt tillrättaförande av den ungdom som intages å ungdomsvårdsskolor synes det utomordentligt angeläget att långanässystemet snarast möjligt genomföres även inom övriga ungdomsvårdsskolor. Som socialstyrelsen föreslagit bör man därför i första hand ordna sådan vård vid Råby, Forsane och Sundbo. En sådan utbyggnad är icke att betrakta som avsteg från den fria uppfostringsformens principer utan som en nödvändig komplettering till denna.

En mycket oroväckande tendens är att antalet rymningar sedan 1945 stigit kraftigt i förhållande till antalet elever. Under år 1945 uppgick antalet rymningar till 497, medan antalet intagna elever utgjorde 1 968. Motsvarande tal för 1948 voro 524 resp. 1 585. Detta innebär givetvis icke att en tredjedel av de intagna avvikit, utan samma elev kan under året ha företagit flera rymningar. Brottsfrekvensen i samband med rymningarna har också stigit på ett oroväckande sätt. Särskilt framträdande är den bland det manliga klientelet under 15 år. Av intagna sådana elever gjorde sig 30,6 procent skyldiga till brott i samband med rymning.

Departementschefen framhåller att den som accepterar den öppna vårdens principer därmed också måste taga konsekvenserna i form av en högre rymningsfrekvens än den som skulle föreligga om vården varit sluten. Detta är naturligtvis riktigt, men därmed följer icke att rymningarna få bli hur många som helst. Kan man genom att ordna en sluten avdelning inom de olika anstalterna bringa ned antalet rymningar till hälften såsom skett vid Långanäs måste detta göras. Nästan varje rymning betyder att vederbörande elev återfaller i brott och att det uppbyggande arbete som skolans personal utfört med honom helt eller delvis raseras.

Rymningarna ha också en annan sida, som icke får bagatelliseras. För allmänheten och särskilt för dem som ha sina hem i ungdomsvårdsskolornas grannskap ha de ständiga rymningarna från dessa skolor kommit att medföra en mycket obehaglig känsla av otrygghet. De pojkar som varit stadda på flykt ha i stor utsträckning tillgripit bilar och cyklar. Ofta har

också deras väg markerats genom en serie av stölder och av inbrott vid vilka de gett sin förstörelselusta fritt utlopp.

Den direkta skada rymmande elever anställt ersätts ju numera av statsverket, men vissa skador äro av den art att de varken gottgöras eller kunna gottgöras i pengar. Icke heller räcker denna åtgärd till för att skänka befolkningen i de berörda bygderna den känsla av säkerhet som man har rätt att kräva i ett välordnat samhälle. Svårast känns naturligtvis oron på landsbygden, där man icke har grannar att ty sig till och där polisbevakningen är svag.

Denna otrygghetskänsla kan alltför lätt leda till att befolkningen i trakterna runt ungdomsskolorna kommer att se med misstroende och ovilja på dessa skolor och deras elever. Detta vore mycket olyckligt, eftersom ett av de viktigaste momenten i den fria vården just är att låta eleverna komma i kontakt med bygdens befolkning och låta dem känna det stöd som denna befolknings förtroende och sympati kunna ge.

I anslutning till dessa synpunkter hemställer socialstyrelsen om användande av 927 000 kronor för uppförande av en sluten avdelning och fyra personalbostadshus vid vardera Forsane och Sundbo samt för inventarieanskaffning till dessa avdelningar. Vidare har styrelsen överlämnat till den slutna avdelningen vid Råby hänförliga ritningar och kostnadsberäkningar, varav framgår att uppförandet av denna avdelning skulle draga en kostnad av 70 000 kronor. Styrelsen har därjämte hemställt om dels 152 000 kronor under byggnadsanslaget för uppförandet av bostadshus för personal vid råbyavdelningen och dels 10 000 kronor under omkostnadsanslaget för anskaffande av inventarier till denna. De omedelbara kostnaderna för avdelningarnas anordnande kunna således enligt socialstyrelsen beräknas till 1 159 000 kronor.

Departementschefen har dess värre icke funnit sig böra framlägga förslag till riksdagen om inrättande av dessa slutna avdelningar.

Både med hänsyn till de betydande fördelar för ungdomsvården och till den ökade säkerhet för allmänheten som slutna avdelningar vid ungdomsvårdsanstalterna innebära synas de pengar som dessa anstalter skulle kosta vara väl använda. Det gäller ju här en samhällelig och central statlig angelägenhet av utomordentlig betydelse.

För vår del finna vi därför i likhet med socialstyrelsen och statskontoret att behovet av sådana avdelningar är så trängande både för att få den fria ungdomsvården effektiv och för att skydda befolkningen i anstalternas närhet mot övergrepp, att denna utbyggnad omgående bör komma till stånd.

Med stöd av vad som anförts hemställa vi,

att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts prop. nr 98 angående anslag för budgetåret 1950/51 till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m. måtte besluta att slutna av-

delningar enligt socialstyrelsens förslag måtte inrättas samt att utskottet efter ytterligare undersökningar måtte avgiva förslag till anslag till ifrågavarande ändamål.

Stockholm den 22 mars 1950.

Fritiof Domö.

Leif Cassel.